

Теорія та історія держави і права

УДК 340.13:341.231.14

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18505184>

Процедура судового захисту в ЄСПЛ як особлива гарантія прав людини

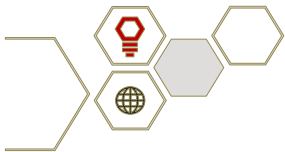
Федоренко Андрій Іванович

аспірант кафедри теорії та історії права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0009-0006-9191-2014>

Прийнято: 17.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026

Анотація: метою статті є комплексний аналіз процедури судового захисту прав людини в Європейському суді з прав людини як особливої міжнародно-правової гарантії забезпечення основоположних прав і свобод, а також визначення її системоутворюючого впливу на розвиток національних механізмів правового захисту, насамперед у контексті правової системи України. Особливу увагу зосереджено на з'ясуванні ролі процедурного механізму Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у формуванні сучасних стандартів справедливого судочинства та верховенства права.

Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, а саме: формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий та логіко-аналітичний. Застосування цих методів дало змогу здійснити всебічний аналіз положень Конвенції, практики ЄСПЛ, а також норм національного законодавства України, що регулюють порядок виконання рішень Суду та імплементацію його практики.

У статті розкрито правову природу та особливості процедури звернення до ЄСПЛ, обґрунтовано її унікальність як наднаціонального механізму судового контролю за дотриманням прав людини. Проаналізовано інститут індивідуальної скарги та умови прийнятності заяв, зокрема вимогу вичерпання національних засобів правового захисту.

Окрему увагу приділено аналізу імплементації положень Конвенції та практики ЄСПЛ у правову систему України, механізмам виконання рішень Суду та заходам, спрямованим на усунення системних порушень прав людини. Наукова новизна полягає у системному поєднанні аналізу процесуальних гарантій ЄСПЛ з оцінкою їх впливу на усунення системних порушень прав людини в Україні через заходи індивідуального та загального характеру.

Зроблено висновок, що процедура судового захисту в ЄСПЛ є однією з найефективніших міжнародних гарантій прав людини, яка забезпечує реальну можливість особи протистояти державі у разі порушення її прав. Практика ЄСПЛ відіграє визначальну роль у формуванні європейських стандартів правосуддя, утвердженні принципу верховенства права та розвитку демократичної правової держави, а належне виконання рішень Суду є необхідною умовою на шляху до європейської інтеграції України.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; судовий захист прав людини; індивідуальна скарга; міжнародні механізми захисту прав людини; практика ЄСПЛ; виконання рішень ЄСПЛ; верховенство права; євроінтеграція України.

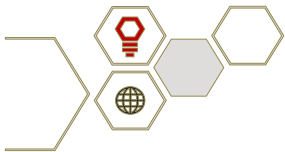
The Procedure of Judicial Protection before the ECtHR as a Special Guarantee of Human Rights

Andrii Fedorenko,

Postgraduate Student of the Department of Theory and History of Law,

Yaroslav Mudryi National Law University,

Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0006-9191-2014>

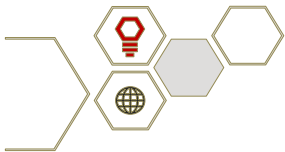
Abstract: The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the procedure for judicial protection of human rights in the European Court of Human Rights as a special international legal guarantee for ensuring fundamental rights and freedoms, as well as to determine its system-forming influence on the development of national legal protection mechanisms, primarily in the context of the legal system of Ukraine. Special attention is focused on clarifying the role of the procedural mechanism of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in shaping modern standards of fair trial and the rule of law.

To achieve this purpose, general scientific and special legal methods of cognition were employed, namely the formal-legal, systemic-structural, comparative-legal, and logical-analytical methods. The application of these methods made it possible to carry out a comprehensive analysis of the provisions of the Convention, the case law of the ECtHR, as well as the norms of Ukrainian national legislation regulating the procedure for the execution of the Court's judgments and the implementation of its practice.

The article reveals the legal nature and specific features of the procedure for applying to the ECtHR and substantiates its uniqueness as a supranational mechanism of judicial control over the observance of human rights. The institution of the individual application and the conditions for the admissibility of applications are analyzed, in particular the requirement to exhaust domestic remedies.

Special attention is paid to the analysis of the implementation of the provisions of the Convention and the case law of the ECtHR into the legal system of Ukraine, the mechanisms for enforcing the Court's judgments, and measures aimed at eliminating systemic human rights violations. The scientific novelty of the study lies in the systematic combination of the analysis of the procedural guarantees of the ECtHR with an assessment of their impact on overcoming systemic human rights violations in Ukraine through individual and general measures.

It is concluded that the procedure of judicial protection in the ECtHR is one of the most effective international guarantees of human rights, providing individuals

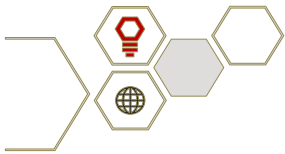
with a real opportunity to oppose the state in cases of violations of their rights. The case law of the ECtHR plays a decisive role in shaping European standards of justice, affirming the principle of the rule of law, and developing a democratic state governed by the rule of law, while the proper execution of the Court's judgments is a necessary condition on Ukraine's path toward European integration.

Keywords: European Court of Human Rights; Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms; judicial protection of human rights; individual application; international human rights protection mechanisms; ECtHR case law; execution of ECtHR judgments; rule of law; European integration of Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку правової держави особливої актуальності набуває проблема ефективності судового захисту прав і свобод людини. Національні системи правосуддя не завжди забезпечують належний рівень захисту прав і свобод, що зумовлює необхідність звернення до наднаціональних інституцій, насамперед до Європейського суду з прав людини. Саме процедура судового захисту в ЄСПЛ є ключовою гарантією подолання помилок і порушень, допущених у межах внутрішньодержавних процедур.

Наукова проблема дослідження полягає у з'ясуванні правової природи, змісту та ефективності процедури звернення до ЄСПЛ як особливої міжнародно-правової гарантії прав людини, а також у визначенні її впливу на функціонування національних механізмів правового захисту. Не менш важливим є розкриття співвідношення міжнародного та національного рівнів судового захисту та ролі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у формуванні стандартів справедливого судочинства та верховенства права.

Стан наукової розробки проблеми свідчить, що окремі аспекти діяльності ЄСПЛ, зокрема питання індивідуальної скарги, обов'язковості

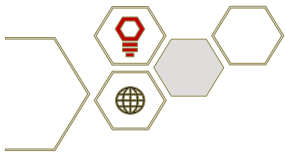
рішень Суду та їх виконання, досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Водночас комплексний аналіз процедури судового захисту в ЄСПЛ саме як системоутворюючого чинника розвитку національних механізмів правового захисту, з урахуванням сучасної практики Суду та проблем імплементації його рішень в Україні, залишається недостатньо опрацьованим. Це зумовлює необхідність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

У теоретичному значенні стаття сприяє поглибленню наукових уявлень про правову природу та функціональне призначення процедури судового захисту в ЄСПЛ, а також розвитку доктрини міжнародного та конституційного права в частині співвідношення національних і наднаціональних механізмів захисту прав людини. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання у правозастосовній діяльності, зокрема при підготовці звернень до ЄСПЛ, тлумаченні положень Конвенції та застосуванні практики Суду як джерела права, а також у процесі вдосконалення національного законодавства та реалізації євроінтеграційного курсу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика судового захисту прав людини в Європейському суді з прав людини протягом останніх років залишається в центрі уваги як зарубіжних, так і українських науковців. Сучасні дослідження зосереджені на розробленні доктринальних підходів до діяльності ЄСПЛ, аналізі правової природи Суду як наднаціонального судового органу, ролі Конвенції у формуванні європейських стандартів правосуддя, а також на вивченні практики ЄСПЛ як джерела права.

Так, наприклад, у наукових працях Е. Бремс [1], К. Біндер [2], Е. Еркен [3] окреслюються матеріальні та процесуальні аспекти діяльності ЄСПЛ, зокрема досліджується еволюція Конвенційного механізму та зростання впливу рішень ЄСПЛ на національні правові системи держав-учасниць.

Значну частину публікацій присвячено питанням впливу рішень ЄСПЛ на судову практику України та проблемам, які виникають під час виконання

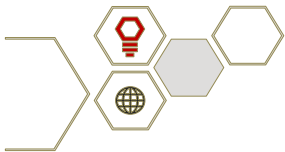
таких рішень. Д. В. Гончар [4], Л. Спицька [5], С. М. Лукашевич [6] вивчають зростання ролі ЄСПЛ як механізму захисту прав людини, а також вплив прецедентів Суду на правозастосовну діяльність українських судів, що є вираженням трансформації національного права під впливом європейських стандартів.

Низка наукових робіт спрямована на розроблення інституту індивідуальної скарги як ключового елементу ефективності механізму ЄСПЛ. У статтях за авторства Ф. Гамільтона, Н. Алагіч-Боудера [7], Ф. Кренка [8], Л. Ходсона [9] та ін. наголошується, що саме доступність індивідуального звернення забезпечує реальний захист прав людини та перетворює Суд на дієвий інструмент контролю за діяльністю держав.

Водночас у сучасних дослідженнях недостатньо комплексно висвітлено процедуру судового захисту в ЄСПЛ як особливу процесуальну гарантію прав людини, що поєднує індивідуальний, національний та наднаціональний рівні захисту. Поза належною увагою залишається взаємозв'язок процесуальних механізмів ЄСПЛ із практичними завданнями реформування національного судочинства та виконання рішень Суду в умовах системних порушень прав людини. Саме ці прогалини зумовлюють наукову новизну й актуальність даної статті, яка спрямована на поглиблений аналіз процедури звернення до ЄСПЛ та її значення для вдосконалення національних механізмів правового захисту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий інтерес до діяльності Європейського суду з прав людини та практики застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у вітчизняній правовій доктрині недостатньо розроблені окремі аспекти впливу процедури судового захисту в ЄСПЛ на функціонування й удосконалення національних механізмів правового захисту.

Невирішеними залишаються питання щодо ролі інституту індивідуальної скарги у формуванні внутрішньодержавних стандартів доступу до правосуддя, впливу умов прийнятності заяв на ефективність національних

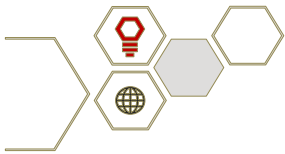

судових процедур, а також співвідношення заходів індивідуального і загального характеру у механізмі виконання рішень ЄСПЛ як інструментів подолання системних порушень прав людини. Крім того, у наукових дослідженнях недостатньо уваги приділяється аналізу практичного значення імплементації рішень ЄСПЛ для реформування національного законодавства та судової практики України, зокрема в частині запобігання повторюваним порушенням прав людини та зменшення кількості звернень до ЄСПЛ проти держави.

Авторський науковий внесок полягає у формулюванні та обґрунтуванні підходу до розуміння процедури судового захисту в ЄСПЛ як комплексного механізму впливу на національну правову систему, що поєднує індивідуальний правозахисний вимір із інституційною функцією модернізації національних механізмів правового захисту. У роботі доведено, що ефективна імплементація процесуальних стандартів ЄСПЛ та належне виконання його рішень мають розглядатися не як формальний міжнародний обов'язок держави, а як ключовий інструмент підвищення якості національного правосуддя, утвердження принципу верховенства права та зміцнення довіри суспільства до судової влади.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є науково-правовий аналіз процедури судового захисту прав людини в ЄСПЛ як особливої міжнародно-правової гарантії забезпечення основоположних прав і свобод, а також визначення її впливу на розвиток і вдосконалення національних механізмів правового захисту в Україні з урахуванням сучасної практики ЄСПЛ та вимог європейських стандартів верховенства права.

Для досягнення цієї мети у статті сформульовано та послідовно розв'язано такі завдання: 1) проаналізувати правову природу та еволюцію Конвенційного механізму судового захисту прав людини в межах ЄСПЛ; 2) розкрити зміст і процесуальні особливості процедури звернення до ЄСПЛ, зокрема інституту індивідуальної скарги та умов прийнятності заяв; 3)

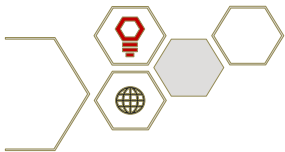

дослідити значення рішень ЄСПЛ як обов'язкового джерела права та їх роль у формуванні європейських стандартів справедливого судочинства; 4) визначити механізми імплементації положень Конвенції та практики ЄСПЛ у правову систему України, включно із заходами індивідуального та загального характеру; 5) обґрунтувати значення належного виконання рішень ЄСПЛ для усунення системних порушень прав людини та вдосконалення національних механізмів правового захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна судова процедура захисту прав людини в Європейському суді з прав людини посідає особливе місце серед механізмів судового захисту, оскільки сприяє подоланню можливих помилок і порушень, що могли виникнути під час застосування національних процедур.

Серед основних міжнародних документів, які гарантують права і свободи людини, ключове місце займає Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, підписана в Римі 4 листопада 1950 р. [10]. Головною метою її ухвалення було створення наддержавного механізму захисту прав людини. Саме цим Конвенція вирізняється з-поміж інших актів: вона не лише перелічує фундаментальні права і свободи, такі як право на життя, на свободу та особисту недоторканність, на справедливий суд, на повагу до приватного і сімейного життя тощо (розділ I), а й визначає процедурний порядок роботи Європейського суду з прав людини (розділ II). Обов'язковий характер рішень ЄСПЛ забезпечує дієвий судовий захист у межах окремих держав. Не випадково в усьому світі цей суд уже давно став еталоном справедливості та останньою інстанцією з відновлення порушених прав. До ЄСПЛ звертаються всі, хто втратив надію на справедливість у своїй державі [11].

Європейський суд з прав людини є не тільки гарантом ефективного захисту прав людини у межах європейського правового простору, але й зразком унікального для всієї світової громади органу судочинства. За час свого існування (з 1959 року) зі звичайного механізму контролю з обмеженою

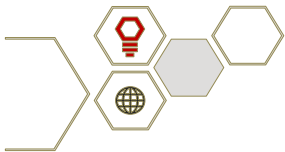

відповідальністю він перетворився у незалежний, постійний та найкрупніший міжнародно діючий суд, рішення якого є обов'язковими для 47 держав-членів Ради Європи. Щорічно в суд поступають близько 30 000 скарг [12].

Така висока оцінка роботи ЄСПЛ зумовлена притаманними їй якісними рисами, адже вона охоплює весь комплекс процесуальних (процедурних) гарантій, що забезпечуються в рамках «належної правової процедури». Так, на думку К. Томушата, фахівця у сфері міжнародного судочинства, особливості ЄСПЛ полягають у реалізації таких принципових вимог, як незалежність суддів, мінімальний вплив учасників спору на процес його розгляду, заснування та дія відповідно до норм міжнародного права, включаючи процедуру, та ін. [13, с. 290].

Потрібно також звернути увагу на положення самої Конвенції, зокрема на її ч. 2 ст. 36, яка передбачає, що «в інтересах належного здійснення правосуддя Голова Суду може запропонувати будь-якій Високій Договірній Стороні, яка не є стороною в справі, чи будь-якій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або взяти участь у слуханнях». Процитоване положення про можливість участі в процесі третьої сторони демонструє найважливішу процесуальну гарантію діяльності ЄСПЛ, покликану забезпечити недопущення свавілля з боку самого суду.

У контексті захисту прав людини вкрай важливим є запроваджений Конвенцією інститут індивідуальної скарги. Старший помічник судді Верховного суду Ірландії, суддя ЄСПЛ та президент Міжнародної асоціації суддів Б. Волш свого часу писав: «Конвенція стала революцією в міжнародному праві, бо вона надала особі право подавати до суду на державу. Після Першої та Другої світових воєн існували деякі спеціальні договірні положення, які надавали права, компенсацію тощо особі. Однак, як правило, звичаєве міжнародне право не визнавало та не передбачало врегулювання спорів між особами та їхніми державами. Ця зміна забезпечила метод, за допомогою якого особа, а не просто громадянин, що проживає в межах

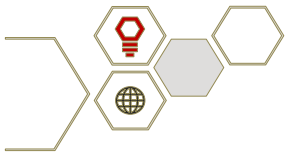

юрисдикції держави, могла порушити позов на міжнародному форумі на основі того, що по суті було конституцією, а саме Європейською конвенцією з прав людини. Ця зміна продемонструвала тверде зобов'язання держав-членів щодо реалізації прав особи» [14, с. 22].

Дійсно, саме цей механізм надав будь-якій людині реальну можливість на рівних відстоювати свої права у відносинах з державою. Це стало можливим після формального закріплення пріоритету норм міжнародного права над нормами внутрішнього законодавства. Як закріплено у ст. 34 Конвенції, «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права».

Отже, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, держава зобов'язується дотримуватися її норм і виконувати рішення міжнародних контрольних органів, фактично визнаючи наднаціональну юрисдикцію. Звісно, у цьому разі не йдеться про заперечення національних форм юрисдикційного захисту. Навпаки, Конвенція зобов'язує заявника спершу використати всі доступні в державі засоби правового захисту, і лише після цього звертатися до ЄСПЛ. Так, згідно з ч. 1 ст. 35 Конвенції: «Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби правового захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж чотирьох місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні».

У 1997 р. Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [15], чим повністю визнала на своїй території дію ст. 25 щодо визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи про порушення Україною прав,

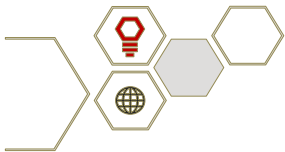

викладених у Конвенції, та ст. 46 щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції (п. 1).

Майже через 10 років, у 2006 р., був прийнятий Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [16]. Саме він регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України, з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції та протоколів до неї, з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до ЄСПЛ проти України (преамбула). У Законі вказано, що рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною (ч. 1 ст. 2), тоді як фінансування витрат на виконання рішень здійснюється за рахунок Державного бюджету України (ст. 3).

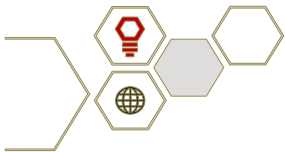
На особливу увагу заслуговують положення окресленого Закону щодо заходів індивідуального та загального характеру, а також застосування в Україні Конвенції та практики Суду. Наголошується, що виплата відшкодування має бути здійснена у тримісячний строк з моменту набуття рішенням статусу остаточного або у строк, передбачений у рішенні. У разі порушення цього строку на суму відшкодування нараховується пеня (частини 1 і 2 ст. 8). З метою забезпечення відновлення порушених прав особи, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру, якими є відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який особа мала до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*), та інші заходи, передбачені в рішенні (частини 1 і 2 ст. 10).

Заходи загального характеру вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене рішенням, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать

в основі виявленого Судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Суді. Заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема: а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; б) внесення змін до адміністративної практики; в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів; г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи; д) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень (ст. 13).

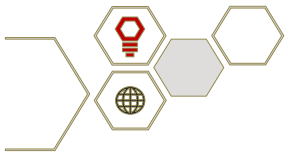
А стосовно застосування судами Конвенції та практики Суду, то в Законі прямо вказано, що Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права (ст. 17). Так само як і щодо застосування Конвенції та практики Суду у сфері законодавства та в адміністративній практиці – орган представництва здійснює юридичну експертизу всіх законопроектів, а також підзаконних нормативних актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, на відповідність Конвенції, за результатами чого готує спеціальний висновок. Орган представництва забезпечує постійну та з розумною періодичністю перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Суду, передовсім у сферах, що стосуються діяльності правоохоронних органів, кримінального провадження, позбавлення свободи (частини 1 і 3 ст. 19).

Слід підкреслити, що Україна є однією з найбільш активних сторін щодо звернень до Європейського суду з прав людини. Так, станом на 01.01.2025 р. в ЄСПЛ на розгляді було 60 350 справ. Наразі Україна посідає третє місце за кількістю цих справ після Туреччини й РФ, кількість справ у ЄСПЛ проти України становить 7703, що складає 12,7% від загальної кількості [17]. Основними проблемами, які виявляє ЄСПЛ, є: право на справедливий суд, надмірна тривалість судових процесів, неефективні розслідування, неналежні умови тримання під вартою та медична допомога, порушення права на свободу та безпеку тощо.

Для національної правової системи значення рішень ЄСПЛ важко переоцінити, адже більшість таких рішень не лише фіксують індивідуальне порушення прав людини, за ними йдуть заходи загального характеру – зобов'язання держав усунути причини проблем, які призвели до порушень прав людини. Тому для правозахисників рішення ЄСПЛ – це один з найчіткіших індикаторів, що вказують на проблему, яку потрібно розв'язати. Більше того, виконання цих рішень буде певним фундаментом здійснення євроінтеграції у сфері з прав людини, тому що для Європейського Союзу рішення ЄСПЛ є важливими «маяками», які свідчать про проблеми з дотриманням прав людини. Тема виконання рішень ЄСПЛ стосується не тільки юридичних питань, це загалом питання розбудови європейської України, питання верховенства права, довіри до правосуддя та сталого демократичного розвитку держави [17].

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що міжнародна судова процедура захисту прав людини в ЄСПЛ є ключовим елементом сучасного європейського механізму забезпечення прав і свобод людини. Її унікальність полягає у поєднанні наднаціонального характеру судової юрисдикції з обов'язковістю виконання рішень для держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Інститут індивідуальної скарги надав особі реальну можливість виступати самостійним суб'єктом міжнародного

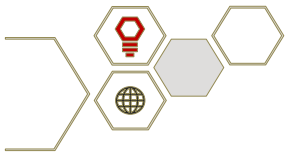

судового провадження та ефективно захищати свої права у відносинах із державою, що стало принциповим зрушенням у розвитку міжнародного права прав людини. Процесуальні гарантії діяльності ЄСПЛ, зокрема незалежність суддів, участь третіх осіб та вимога дотримання належної правової процедури, забезпечують високий рівень легітимності й авторитету цього судового органу.

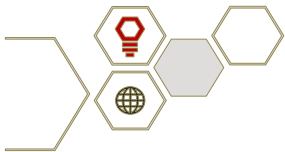
Разом із тим практика ЄСПЛ має не лише індивідуальне, а й системне значення для національних правопорядків. Виконання рішень Суду зумовлює необхідність усунення структурних недоліків у законодавстві та правозастосовній діяльності держав, сприяє гармонізації національного права з європейськими стандартами та зміцненню принципу верховенства права. Для України, яка є однією з найбільш активних держав-учасниць проваджень у ЄСПЛ, практика Суду виступає важливим орієнтиром реформування судової та адміністративної систем, підвищення довіри до правосуддя та забезпечення сталого демократичного розвитку. У цьому контексті ефективне виконання рішень ЄСПЛ слід розглядати не лише як міжнародно-правовий обов'язок держави, а й як необхідну умову її європейської інтеграції та утвердження прав людини як найвищої соціальної цінності.

Список використаних джерел

1. Brems, E. (2021). Islamophobia and the ECtHR: a test case for positive subsidiarity for the protection of Europe's long-term migrants? In B. Çalı, L. Bianku, & I. Motoc (Eds.), *Migration and the European Convention on Human Rights*, 4, 196–216). DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780192895196.003.0009>
2. Binder, Christina, Social Rights in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights (September 01, 2025). accepted to appear in *Research Handbook on International Law and Social Rights (Second Edition)* (C. Binder, J. Hofbauer, F. Piovesan, A. Ûbeda de Torres (eds.)). URL: <https://ssrn.com/abstract=5626250> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5626250>

3. Erken, E. (2024). Scholarly and Empirical Considerations on Expanding Access for Non-Governmental Organisations Before the European Court of Human Rights. *European Convention on Human Rights Law Review*, 6(2), 165–207. DOI: <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10107>
4. Гончар Д. В. (2025). Вплив рішень ЄСПЛ на захист прав людини: виклики сучасного світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, № 1(88), с. 135–140. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.18>
5. Spytska, L. (2024). The impact of the European Court of Human Rights judgements on the development and transformation of Ukrainian law. *Social & Legal Studios*, 7(4), 9–17. doi: 10.32518/sals4.2024.09. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/SLS_Vol.%207_No.%204_2024-9-17.pdf
6. Лукашевич С. М. (2025). Європейські підходи до судового прецеденту і їх вплив на українське правосуддя. *Legal Bulletin*, №16, с. 107–115. <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-16-B13>
7. Hamilton, F., Alagic-Bowder, N. (2024). Navigating Admissibility Before the European Court of Human Rights for Lesbian and Gay Human Rights Defenders. *International Human Rights Law Review*, 13, 359–383. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/hrlr-article-p359_003.pdf
8. Krenc, F. (2025). The European Convention on Human Rights: pillars, shifts, and challenges. *Human Rights Law Review*, 25(3), 1–24. DOI:10.1093/hrlr/ngaf023
9. Hodson, L. (2025). The European Court of Human Rights and same-sex marriage: incompatible bedfellows? *Journal of Social Welfare and Family Law*, 7(1), 69–86. DOI: <https://doi.org/10.1080/09649069.2025.2499387>
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

11. Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. Everlegal. (27.11.2020). URL: <https://everlegal.ua/rol-ta-mistse-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-systemi>

12. Реформа Європейського суду з прав людини. Постійне представництво України при Раді Європи (22.03.2012). URL: <https://coe.mfa.gov.ua/news/971-reforma-jevropesykogo-sudu-z-prav-lyudini>

13. Tomuschat C. International Courts and Tribunals with Regionally Restricted and/or Specialized Jurisdiction, in Judicial Settlement of International Disputes: International Court of Justice, Other Courts and Tribunals, Arbitration and Conciliation: an International Symposium (Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, 1974). P. 285–416. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/19008.pdf>

14. Walsh B. Protecting Citizens from Their Own Countries. *Human Rights*, Vol. 15, No. 2 (Summer 1988), pp. 20–23, 46–48. URL: <https://www.jstor.org/stable/27879479>

15. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр#Text>

16. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

17. Україна має виконати понад 100 провідних рішень ЄСПЛ: яких системних проблем вони стосуються. ZMINA. 02.06.2025. URL: <https://zmina.info/news/ukrayina-maye-vykonaty-ponad-100-providnyh-rishen-yespl-yakyh-krychushhyh-problem-vony-stosuyutsya/>